

جایگاه آسیا-پاسفیک در معادلات راهبردی جدید آمریکا با تأکید بر نقش ژاپن

رؤیا خضری^۱

چکیده: راهبرد بازگشت به آسیا و پاسفیک اوپاما، از یک منظر به دلیل رشد اقتصادی و نظامی چین مطرح شده است و از منظری کلان سیاسی چند بُعدی است که از ملاحظات اقتصادی، سیاسی و راهبردی آمریکا در منطقه نشأت می‌گیرد. آمریکا با پیاده کردن و دنبال کردن این راهبرد، حضور سیاسی، نظامی و اقتصادی خود در منطقه را افزایش خواهد داد و به تقویت روابط با متحدان و شرکای منطقه‌ای و تعمیق تعامل با نهادهای چند جانبه و مدیریت روابط با چین خواهد پرداخت. اگر ارتقای چین به عنوان قدرت در حال ظهور، باعث شکل‌گیری راهبرد بازگشت به آسیا و پاسفیک اوپاما گردیده، ژاپن کلید اصلی موفقیت این راهبرد در راستای موازنه مجدد در منطقه به شمار می‌رود. این مقاله با بررسی اهمیت اقتصادی و امنیتی منطقه آسیا و پاسفیک برای آمریکا، به نقش و جایگاه ژاپن در راهبرد اوپاما می‌پردازد.

واژگان کلیدی: آسیا و پاسفیک، آمریکا، موازنه مجدد، ژاپن، راهبرد بازگشت به آسیا.

مقدمه

راهبرد بازگشت به آسیا و پاسفیک^۱ اوباما، از یک منظر به دلیل رشد اقتصادی و نظامی چین مطرح شده است و از منظری کلان‌سیاستی چند بُعدی است که از ملاحظات اقتصادی، سیاسی و راهبردی آمریکا در منطقه نشأت می‌گیرد. این راهبرد همچنین در راستای اطمینان‌بخشی به دوستان و متحدان آمریکا در منطقه است که نگران رشد چین می‌باشند و تلاشی است برای بیان این که قدرت آمریکا بعد از یک دهه درگیر بودن در جنگ افغانستان، عراق و خاورمیانه رو به افول نگذاشته است، بلکه آمریکا با پیاده کردن و دنبال کردن این راهبرد، حضور سیاسی و دیپلماتیک خود را در منطقه افزایش خواهد داد و به تقویت روابط با متحدان و شرکای منطقه‌ای و تعمیق تعامل با نهادهای چند جانبه و مدیریت روابط با چین خواهد پرداخت.

تأثیرگذاری منطقه آسیا و پاسفیک بر معادلات امنیتی منطقه‌ای و بین‌المللی و به‌ویژه وجود قدرت‌های نوظهور در منطقه، اهمیت آن را در معادلات امنیتی و خط‌مشی‌های راهبردی دیگر بازیگران و به‌خصوص آمریکا، بیش از پیش افزایش داده است. آمریکا در حال حاضر در تلاش است تا علاوه بر افزایش فعالیت‌های اقتصادی‌اش در منطقه حضور نظامی خود را نیز گسترش دهد. هدف برای گسترش حضور نظامی در آسیا و پاسفیک، تقویت همکاری‌های نظامی با کشورهای منطقه و مقابله با تروریسم اعلام شده است، اما در واقع نگاه آمریکا به منطقه بیشتر متوجه چین و بررسی رفتار و نیات آینده این کشور در رابطه با پذیرش یا عدم پذیرش نظم موجود و همچنین افزایش تأثیرگذاری این کشور در معادلات امنیتی منطقه‌ای و بین‌المللی است زیرا تحول و مدرنیزاسیون نظامی چین نگرانی‌های زیادی را برای آمریکا و هم‌پیمانانش در شرق آسیا در پی داشته است.

اگر ارتقای چین به عنوان قدرت در حال ظهور، باعث شکل‌گیری راهبرد بازگشت به آسیا و پاسفیک اوباما گردیده، ژاپن کلید اصلی موفقیت این راهبرد در راستای موازنه مجدد در منطقه به‌شمار می‌رود. ژاپن یکی از مهم‌ترین شرکای اقتصادی و متحدین امنیتی-دفاعی آمریکا در منطقه است. مدرن‌سازی نظامی چین در کنار رشد اقتصادی آن از یک‌سو و مناقشه بر سر جزایر مورد اختلاف چین و ژاپن در دریای شرقی از سوی دیگر سبب شده تا ژاپن درصدد تقویت نیروی دفاعی و دریایی خود و بازسازی اتحاد با آمریکا برآید. بر این اساس، چارچوب گسترده‌ای برای همکاری بین دو کشور در حوزه نظامی شامل افزایش همکاری در مبارزه با تروریسم و گسترش و تقویت توان متحدان

1. Pivot to Asia

در منطقه برای پاسخ حمله به ژاپن، در نظر گرفته شد. این مسئله می‌تواند بیش از پیش به تغییر محیط امنیتی در منطقه بیانجامد. باتوجه به نکات فوق، این مقاله درصدد است تا به این پرسش بپردازد که آسیا و پاسفیک در راهبرد بازگشت به آسیای اوباما از چه جایگاه امنیتی و اقتصادی برخوردار است و در این بین ژاپن به عنوان متحد راهبردی آمریکا در منطقه چه نقشی در موفقیت این راهبرد دارا می‌باشد؟

جایگاه آسیا و پاسفیک در معادلات امنیتی آمریکا

تأثیرگذاری منطقه آسیا و پاسفیک بر معادلات امنیتی منطقه‌ای و بین‌المللی و به‌ویژه وجود قدرت‌های نوظهور در منطقه، اهمیت آن را در معادلات امنیتی و خط‌مشی‌های راهبردی دیگر بازیگران و به‌خصوص آمریکا، بیش از پیش افزایش داده است. آمریکا در حال حاضر در تلاش است تا علاوه بر افزایش فعالیت‌های اقتصادی‌اش در منطقه حضور نظامی خود را نیز گسترش دهد. هدف از گسترش حضور نظامی در آسیا و پاسفیک، تقویت همکاری‌های نظامی با کشورهای منطقه و مقابله با تروریسم اعلام شده است، اما در واقع نگاه آمریکا به منطقه بیشتر متوجه چین و بررسی رفتار و نیت آینده این کشور در رابطه با پذیرش یا عدم‌پذیرش نظم موجود و همچنین افزایش تأثیرگذاری این کشور در معادلات امنیتی منطقه‌ای و بین‌المللی است، زیرا تحول و مدرنیزاسیون نظامی چین نگرانی‌های زیادی را برای آمریکا و هم‌پیمانانش در شرق آسیا در پی داشته است. تحرکات نظامی آمریکا در منطقه و برگزاری رزمایش‌های مشترک با ویتنام، کره جنوبی، استرالیا، فیلیپین و ژاپن جای تردیدی برای چین در مورد قصد آمریکا برای به چالش کشیدن حضور رو به رشد چین در منطقه باقی نگذاشته است. آمریکا به دنبال آن است که همراه با تقویت اتحاد با کشورهای منطقه و حمایت از مواضع آن‌ها در برابر چین، روابط راهبردی خود را با کشورهای آسیا و پاسفیک توسعه بخشد. با افزایش قدرت نظامی چین طبیعی است که کشورهای شرق و جنوب شرق آسیا درگیر مسابقه تسلیحاتی شوند و یا خود را در سایه یک قدرت خارجی قوی‌تر قرار دهند؛ آنچه که از هم اکنون اتفاق افتاده است.

تأمین امنیت دریایی جنوب شرق آسیا که محل تلاقی دو مسیر از پر رفت و آمدترین خطوط دریایی دنیاست، بسیار حائز اهمیت است. مسیر شرق به غرب، اقیانوس هند را به اقیانوس آرام متصل می‌نماید و مسیر شمال به جنوب، استرالیا و نیوزیلند را به آسیای شمال شرقی متصل می‌نماید. هر دو مسیر خطوط حیاتی اقتصادی هستند که از طریق آن‌ها کشورهای آسیای شمال شرقی کالاهای ضروری از قبیل نفت و سایر

منابع طبیعی را دریافت می‌کنند و در مقابل کالاهای تمام‌شده خود را به سایر نقاط دنیا صادر می‌کنند. همچنین به دلیل ساحلی بودن اکثر کشورهای آسیه. آن و عدم وجود خطوط زمینی بین آنها بیشتر تجارت درون منطقه‌ای از طریق راه‌های آبی صورت می‌گیرد. از جنبه نظامی این خطوط دریایی برای جابجایی نیروهای دریایی آمریکا از پاسیفیک غربی به اقیانوس آرام و خلیج فارس بسیار حیاتی می‌باشند. تقریباً کلیه حمل‌ونقل دریایی باید از طریق سه تنگه که در منطقه واقع شده‌اند صورت پذیرد. این سه تنگه عبارتند از: تنگه مالاکا،^۱ تنگه سوندا^۲ و تنگه‌های لومبوک^۳ و ماکاسار (Evers and Gerke, 2006).

در حال حاضر متحدان آمریکا از قبیل ژاپن، کره جنوبی، استرالیا، فیلیپین و سنگاپور به این خطوط دریایی بسیار متکی می‌باشند. ۴۰ درصد تجارت کشورهای ژاپن استرالیا و آسیه. آن از طریق این تنگه‌ها صورت می‌گیرد. همین امر انگیزه افزایش بودجه نظامی کشورهای منطقه را برای حفظ امنیت دریایی در پی خواهد داشت. برخلاف دو دهه قبل که کشورهای منطقه عمده منابع خود را بر توسعه اقتصادی متمرکز می‌کردند، در چند سال گذشته مبالغ هنگفتی صرف امور نظامی گردیده است که رشد چشمگیر بودجه نظامی چین و هند در این سال‌ها را می‌توان مؤید این موضوع دانست. این مسئله که بازیگران منطقه چگونه می‌خواهند با قدرت رو به افزایش چین برخورد کنند، شاید پراهمیت‌ترین سؤال درباره آینده محیط امنیتی آسیا و پاسفیک باشد. رشد روزافزون اقتصادی چین و به تبع آن افزایش قدرت این کشور، باعث خواهد شد تا چین موقعیت راهبردی خود را پیوسته بازتعریف کند و در این روند اقداماتی برای حفاظت از منافع راهبردی خود به عمل آورد، اقداماتی که به‌طور مستقیم و غیرمستقیم در چالش با منافع آمریکا و متحدینش در منطقه قرار خواهد گرفت.

۱. تنگه مالاکا یکی از مهم‌ترین گذرگاه‌های دریایی جهان شناخته می‌شود که اقیانوس هند را به دریای چین جنوبی در اقیانوس آرام متصل می‌سازد. نزدیک به یک‌چهارم از محموله‌های نفت خام دنیا از این تنگه عبور می‌کنند که پس از تنگه هرمز مهم‌ترین شاهراه حمل‌ونقل دریایی نفت در دنیا به شمار می‌رود. سالانه ۵۰ هزار کشتی از این تنگه تردد می‌کنند (Strait of Malacca)

۲. تنگه سوندا بین دو جزیره جاوه در شرق و سوماترا در غرب واقع شده و دریای جاوه در اقیانوس آرام را به اقیانوس هند در جنوب متصل می‌سازد. این تنگه مهم‌ترین گذرگاهی است که آسیای شرقی را به اقیانوس هند پیوند می‌دهد (Sunda Strait)

۳. تنگه لومبوک دریای جاوه را به اقیانوس هند متصل می‌کند. این تنگه یکی از گذرگاه‌های مهم بین اقیانوس هند و اقیانوس آرام است (Lombok Strait)

طی ده سال گذشته قدرت نظامی و اقتصادی چین رشد چشمگیری داشته است. این باعث ایجاد نگرانی در همسایگان این کشور شده و آن‌ها را به این امر واداشته که برای تعادل برقرار کردن با قدرت سخت چین به دنبال متحدینی برای خود باشند. بر این اساس اکثر کشورهای منطقه به‌رغم داشتن روابط گسترده اقتصادی و تجاری با چین خواهان حضور آمریکا جهت موازنه قدرت چین هستند. در حال حاضر یک طرف همه اختلافات ارضی در دریای چین جنوبی و دریای شرقی، چین می‌باشد. کشوری که دومین قدرت اقتصادی و قدرت نظامی جهان (براساس آمار مؤسسه بین‌المللی صلح استکهلم) است. بدین لحاظ است که محور سیاست خارجی آمریکا در منطقه آسیا و پاسفیک، جلوگیری از ظهور هژمون منطقه‌ای است (Erickson, and Liff, 2013).

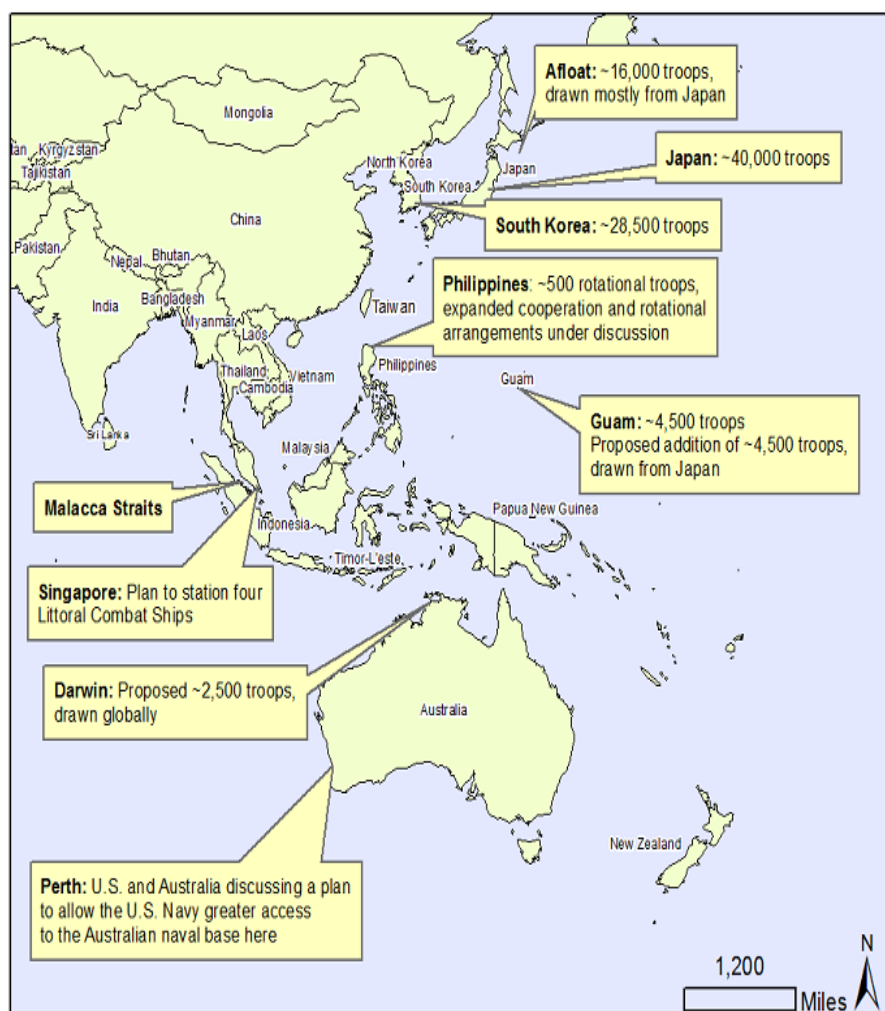
یکی از راهبردهای مطرح برای نقش آینده ایالات متحده در منطقه، این کشور را به عنوان "عامل توازن‌بخش" در میان قدرت‌های منطقه در نظر می‌گیرد. این راهبرد بیان می‌دارد که آسیا و پاسفیک در جهت یک سیستم چندقطبی دگرگون خواهد شد که در آن چند قدرت با اهمیت، نقش‌های اصلی را برعهده دارند. این سیستم چندقطبی برای آمریکا امتیازات مهمی در بردارد، از جمله این که باعث خواهد شد تا ایالات متحده در شکل‌دهی و تغییر اتحادها در منطقه، از حداکثر انعطاف برخوردار گردد. سیاست آمریکا برای کنترل چین همواره عناصری از سیاست مهار و تعامل را در خود پنهان داشته است. سیاست فعلی کنترل چین را می‌توان راهبرد کنترل محیطی چین از طریق تشکیل حلقه‌های راهبردی کنترل در اطراف این کشور دانست. به عبارت دیگر آمریکا تلاش دارد با تشکیل حلقه‌های راهبردی کوچک و در عین حال هم راستا با منافع آمریکا در منطقه، حوزه نفوذ و تأثیرگذاری چین را تنگ‌تر و مهار رفتارهای مخاطره‌آمیز احتمالی این کشور به جهت تجدید نظر در نظم موجود را آسان‌تر کند (Ratner, 2013).

در یک نگاه کلان و راهبردی، آمریکا تلاش دارد روابط خود را با استرالیا تعمیق بخشیده، محدوده زمانی اتحاد با تایلند و فیلیپین را طولانی‌تر کند، همکاری با سنگاپور را گسترش دهد و قالب راهبردی جدیدی با اندونزی، مالزی و ویتنام پی‌ریزی نماید. راهبرد آمریکا مبنی بر مهار قدرت‌های نوظهور منطقه‌ای از طریق ایجاد زنجیره‌ای از متحدان همسوی راهبردی در محیط پیرامونی و در تنگنا قراردادن فضای اقدام قدرت‌های نوظهور در واقع یکی از رئوس اساسی راهبرد کلان آمریکا در دوران حاضر را تشکیل می‌دهد. به عبارت دیگر رویکرد امنیتی آمریکا در آینده برای این منطقه مبتنی بر همکاری و ائتلاف با متحدان آسیایی برای اجتناب از پرداختن هزینه‌های مستقیم و محول کردن آن بر دوش کشورهای منطقه می‌باشد. آمریکا به‌دنبال ایجاد توازن

منطقه‌ای بدون ایجاد تقابل است. این مسئله باعث شده تا متحدان و دوستان آمریکا در منطقه تمایل بیشتری به ایجاد این توازن داشته باشند. آمریکا افزایش توانمندی این کشورها در برابر چین و ایجاد مشارکت و همکاری بین آنان را بهترین راهکار می‌داند. در حال حاضر کشورهای ژاپن، کره جنوبی، استرالیا، تایلند، فیلیپین، سنگاپور و اندونزی مشارکت نزدیک امنیتی با آمریکا دارند. برخی از این کشورها همکاری نظامی با آمریکا داشته و پایگاه در اختیار این کشور قرار داده‌اند و برخی با ارسال نیرو در عملیات‌هایی که آمریکا در آن حضور دارد مانند افغانستان و عراق با آمریکا همراهی کرده و می‌کنند. اما در حال حاضر بیشتر اعضای آ.سه.آن با ضعف توانمندی لازم در کنترل هوایی، دریایی و فضای سایبری مواجه هستند. در واقع هنوز یک ائتلاف راهبردی میان کشورهای منطقه شکل نگرفته و آن‌ها هر یک به تنهایی به دنبال مدرن‌سازی نیروی نظامی خود می‌باشند. از نظر تحلیل‌گران آمریکایی^۱ (در حوزه آسیا-پاسفیک)، این آمریکا است که باید تلاش کند این کشورها را با هم هماهنگ کند. هر چند که همین نوسازی نظامی هم کم‌کم این کشورها را به سمت هماهنگی بیشتر پیش برده است. از سویی وجود یک ائتلاف و همبستگی در منطقه ضرورت دارد برای مثال بدون حمایت ژاپن دفاع از کره جنوبی و تایوان امکان‌پذیر نیست و یا حفظ امنیت راهروی دریایی بین اقیانوس هند و اقیانوس آرام بدون مشارکت سنگاپور، هند، ویتنام، اندونزی و استرالیا ممکن نمی‌باشد و این که آمریکا نیز نمی‌تواند و نمی‌خواهد بیشتر از این نقش سنتی خود برای حفظ امنیت در منطقه را ادامه دهد و نیاز به کمک دوستان و متحدان منطقه‌ای دارد. در این راستا راهبرد آمریکا به توانمندی تک‌تک کشورهای دوست در منطقه کمک می‌کند تا برای حفظ امنیت خود و یا سایر متحدین به‌ویژه در زمانی که آمریکا نتواند واکنش سریع نشان دهد، وارد عمل شوند. در حالی که در راهبرد قبلی، آمریکا نقش سنتی و یک‌طرفه را برای حفظ امنیت در منطقه دارا بود. در حال حاضر قوی‌ترین متحدین آمریکا در منطقه یعنی ژاپن، کره جنوبی و استرالیا ظرفیت لازم برای اجرای این راهبرد را دارا هستند. در این راستا آمریکا برای ایجاد موازنه در مقابل قدرت در حال رشد چین، به سمت همکاری بسیار نزدیک با گروهی متشکل از متحدان آسیایی حرکت نموده است. این ائتلاف برای ایجاد همکاری نظامی میان آمریکا، ژاپن، کره جنوبی، فیلیپین، اندونزی و آن دسته از کشورهایی که در آینده نیاز به افزایش هزینه‌های نظامی و بالا بردن همکاری‌های اطلاعاتی را حس خواهند کرد، ضرورت خواهد داشت و به اعتمادسازی بیشتر در منطقه می‌انجامد، که بستر سوابق آن، روابط

1. Michael Mazza, Dan Blumenthal, Randall Schriver & Mark Stokes.

امنیتی و نظامی آمریکا با برخی کشورهای منطقه از جمله ژاپن، کره جنوبی، سنگاپور و اندونزی می‌باشد. از سوی دیگر می‌تواند به معماری امنیتی منطقه‌ای در قبال تهدیدات رو به رشد از جمله تروریسم، منازعات مسلحانه قومی، مدیریت مشترک بحران‌ها کمک کند و مسئولیت آمریکا را در قبال تعهدات امنیتی در آسیا و پاسفیک کمتر نماید (Blumenthal, & Schriver, 2011). بر این اساس، رویکرد امنیتی آمریکا در آینده برای این منطقه حفظ موازنه قوای مثبت، مبتنی بر همکاری و ائتلاف برای اجتناب از پرداختن هزینه‌های مستقیم می‌باشد.

Map of the Asia-Pacific: U.S. Troop Deployments and Plans

در راستای همین راهبرد، چاک هیگل وزیر دفاع آمریکا اعلام داشت: در حال حاضر بودجه ما برای کمک و سرمایه گذاری در آموزش نظامی کشورهای جنوب شرق آسیا، ۹۰ میلیون دلار است که قصد داریم این مبلغ را به میزان ۵۰ درصد افزایش دهیم. سرمایه گذاری آمریکا در جنوب شرق آسیا بیشتر مربوط به اهدای وام به کشورهایی است که اقدام به خرید تسلیحات نظامی از آمریکا می کنند. البته این کمک های مالی با هدف متوازن کردن توان نظامی کشورهای آسیایی با توان نظامی چین انجام می شود (Ratnam, 2013).

براساس رتبه بندی نظامی جهان، ۶ کشور از منطقه آسیا و پاسفیک جزء ۱۵ کشور اول دارای توان نظامی می باشند. همچنین طبق آمار ارائه شده توسط مؤسسه بین المللی صلح استکهلم تا سال ۲۰۱۶ هزینه های دفاعی در آسیا با افزایشی قابل توجه به ۴۸۰ میلیارد دلار معادل ۳۲ درصد کل هزینه های دفاعی جهان خواهد رسید. این میزان تا سال ۲۰۲۱ از بودجه دفاعی آمریکا سبقت گرفته و با ۳۵ درصد افزایش به ۵۳۱ میلیارد دلار خواهد رسید. آمار جهانی تجارت اسلحه نیز حاکی از افزایش ۳۰ درصدی از ۵۶/۵ میلیارد دلار به ۷۳/۵ میلیارد دلار بین سال های ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۲ است که در این بین چین و هند از بزرگ ترین واردکننده های سلاح های متعارف می باشند. سنگاپور نیز به پنجمین واردکننده اسلحه در دنیا بعد از چین، هند، پاکستان و کره جنوبی تبدیل شده است (SIPRI Yearbook, 2013).

در استرالیا نیز دولت تونی ابوت تصمیم به افزایش بودجه دفاعی استرالیا تا میزان ۲ درصد از GDP در طول ۱۰ سال آینده گرفته است و به صراحت استرالیا را متعهد به اتحاد قوی و پایدار با آمریکا کرده است. دولت ابوت هدف خود را تقویت امنیت و حمایت راهبردی در آسیا و پاسفیک و در سطح وسیع تر حمایت از امنیت جهانی عنوان نموده است (www.defensenews, 2013).

در ذیل نگاهی به آمار مؤسسه بین المللی صلح استکهلم در خصوص بودجه دفاعی و جایگاه کشورهای منطقه در رتبه بندی جهانی در سال ۲۰۱۳-۲۰۱۲ خواهیم داشت:

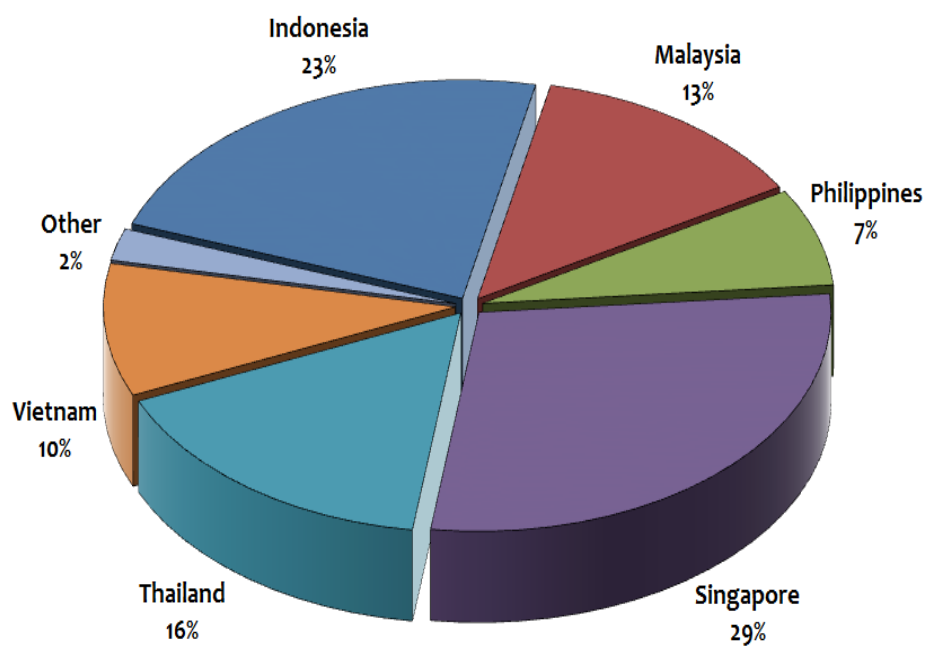
نام کشور	بودجه دفاعی به میلیارد دلار	رتبه جهانی	درصد از GDP
آمریکا	۶۸۲	اول	۴/۴
چین	۱۶۶	دوم	۲
ژاپن	۵۹/۳	پنجم	۱
هند	۴۶/۱	هشتم	۲/۵
کره جنوبی	۳۱/۷	دوازدهم	۲/۷

استرالیا	۲۶/۲	سیزدهم	۱/۷
سنگاپور	۹/۷	بیست و دوم	۳/۶
اندونزی	۶/۸۶	بیست و نهم	۰/۶۷
تایلند	۵/۳	سی و پنجم	۱/۵
مالزی	۳/۲۵۹	چهل و ششم	۲
ویتنام	۲/۴۱۰	پنجاه و یکم	۲/۵
فیلیپین	۱/۴۸۶	پنجاه و هشتم	۰/۸
نیوزلند	۱/۳۵۸	شصت و یکم	۱/۲
کل منطقه آسیا و پاسفیک	۳۹۰	سوم	

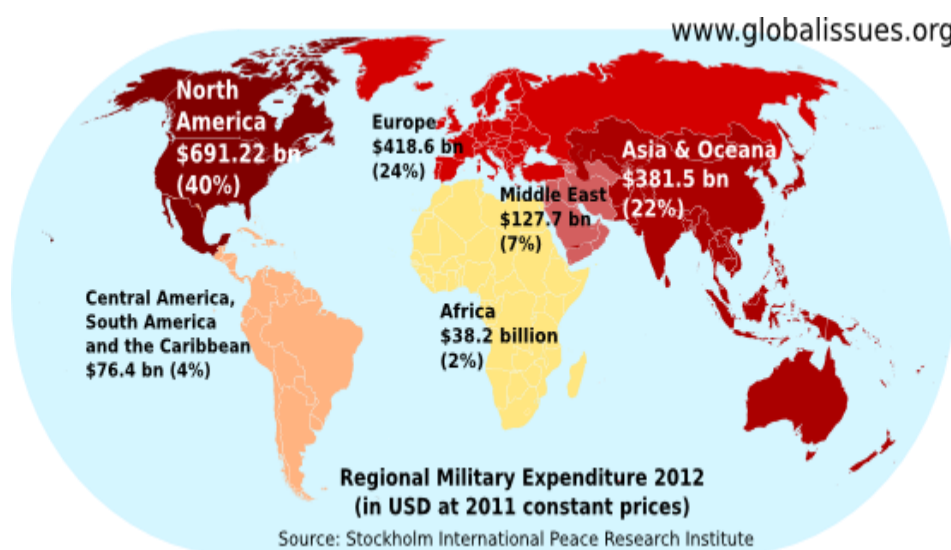
(SIPRI Yearbook 2013)

Contribution to South-East Asian defence spending in 2012 (2012 US\$)

Defence Economic Trends, 2013

در دوره زمانی ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۲ بیشترین رشد نظامی در منطقه با ۱۷۵ درصد رشد متعلق به چین بوده است. ویتنام نیز ۱۳۰ درصد و اندونزی ۷۳ درصد در طی این دوره زمانی هزینه‌های نظامی خود را افزایش داده اند (Freeman,sköns, 2013).

به این ترتیب از زمانی که آمریکا سیاست بازگشت به آسیا و پاسفیک را مطرح نموده است، دوستان و متحدان منطقه‌ای آن شروع به سرمایه‌گذاری در حوزه نظامی و مدرن‌سازی تجهیزات نظامی خود کرده‌اند. از این منظر جهان شاهد شیفت افزایش هزینه‌های نظامی به سمت آسیا در آینده نزدیک است. در این بین جایگاه کشورهایی چون ژاپن، هند و استرالیا در سیاست امنیتی منطقه‌ای آمریکا بیش از پیش افزایش یافته است. در این راستا آمریکا خواهان حفظ و یا افزایش پایگاه‌ها و نیروهای نظامی خود در منطقه و توانمندسازی کشورهای دوست و متحد جهت دستیابی به راهبرد مورد نظرش در آینده است.

جایگاه اقتصادی آسیا و پاسفیک در سیاست منطقه‌ای آمریکا

راهبرد بازگشت به آسیا-پاسفیک آمریکا از سوی کشورهای منطقه با نگاه‌ها و برخوردهای مختلفی روبرو شده است. بسیاری از کشورهای قوی منطقه همچون ژاپن، کره جنوبی و فیلیپین که درگیر اختلافات ارضی با چین هستند، از حضور آمریکا در منطقه استقبال کرده‌اند. برخی دیگر از جمله اندونزی، مالزی و تایلند به‌رغم رضایت از

حضور آمریکا در منطقه اما به دلیل داشتن روابط تجاری گسترده با چین، از چرخش به سمت آمریکا و یا به سمت چین اجتناب می‌کنند. استرالیا و نیوزلند نیز استقبال گرمی از حضور آمریکا به عمل آورده‌اند (Sutter & Brown, 2013). از منظر اقتصادی، هدف این راهبرد گسترش همکاری‌های اقتصادی دو و چندجانبه بین آمریکا با کشورهای منطقه است. هیچ منطقه‌ای در جهان پویاتر از آسیا و پاسفیک نیست. سراسر این قاره را کشورهای در حال رشد اقتصادی تشکیل می‌دهد. از سال ۲۰۰۰ میلادی، این منطقه تبدیل به بزرگ‌ترین منبع واردات و دومین بازار صادرات برای آمریکا شده است.

سهم از مساحت جهان	۵۲ درصد
سهم در تجارت جهانی	۸ تریلیون دلار
سهم از GDP جهانی	۳۶ درصد
اقتصادهای برتر	۵ کشور از ۲۰ اقتصاد برتر جهان
سهم در صادرات جهانی	۵۶ درصد
سهم در واردات جهانی	۵۰ درصد
سهم از جمعیت جهان	۵۵ درصد
میزان جمعیت	۳/۹ میلیارد نفر
سهم از مصرف انرژی جهانی	۴۰ درصد
سهم از اوراق قرضه آمریکا	۲۸/۶ درصد

Asian Development Bank, 2013

همان‌طور که در جدول فوق ملاحظه می‌نمایید، آسیا و پاسفیک ۵۲ درصد از مساحت کل جهان را تشکیل می‌دهد. در این منطقه دو اقتصاد از سه اقتصاد برتر جهان (چین و ژاپن) و دو کشور از پرجمعیت‌ترین کشورهای جهان (چین و هند) حضور دارند. در بین کشورهای منطقه ۵ کشور چین، ژاپن، کره جنوبی، اندونزی و استرالیا از اعضای گروه ۲۰ می‌باشند. این حوزه موتور رشد اقتصاد جهانی است. ۸ تریلیون دلار از تجارت جهانی و ۵۰ درصد از حمل‌ونقل تجاری جهان به این منطقه اختصاص دارد (Locklear, 2013). همچنین ۷۰ درصد از کشتی‌های حامل انرژی از این منطقه (تنگه مالاکا و دریای چین جنوبی) عبور می‌کنند. بسیاری از کشورهای منطقه همچون چین، ژاپن، هنگ‌کنگ و تایوان جزء ۱۰ کشور دارنده اوراق قرضه آمریکا می‌باشند. ۲/۵ تریلیون

دلار معادل ۲۸/۶ درصد از کل اوراق قرضه آمریکا در اختیار این کشورهاست (Manyin & Daggett, 2012).

این منطقه در عین حال یکی از نظامی‌ترین بخش‌های جهان است. سه ارتش از ده ارتش بزرگ جهان (چین، هند و ژاپن) در آن قرار دارد و بیش از نیمی از جمعیت ۷ میلیارد نفری جهان در این منطقه ساکن هستند. از سوی دیگر تهدیدهای فراملی از تروریسم و قاچاق مواد مخدر گرفته تا اقدامات غیرقانونی همچون قاچاق انسان در این منطقه رو به افزایش است. باتوجه به این ملاحظات، آمریکا در تلاش است تا علاوه بر حضور مستقیم سیاسی و نظامی در منطقه در شکل‌گیری نهادهای منطقه‌ای همچون مشارکت ترانس پاسفیک (TPP)^۱ پیشگام باشد.

در ادامه جهت روشن شدن اهمیت اقتصادی منطقه آسیا و پاسفیک برای آمریکا نگاهی به مشارکت ترانس پاسفیک (TPP) و روابط اقتصادی آمریکا با چین و اتحادیه آ.سه.آن خواهیم انداخت.

مشارکت ترانس پاسفیک (TPP)

طرح مشارکت ترانس پاسفیک سنگ بنای سیاست تجاری آمریکا در منطقه است. هدف آن ارتقای سطح رشد اقتصادی، صادرات و افزایش فرصت‌های شغلی است. TPP در چارچوب بُعد اقتصادی راهبرد بازگشت به آسیا و پاسفیک اوباما قرار دارد. آمریکا و ۱۱ شریک اقتصادی آن در TPP در چارچوب این طرح با هم همکاری می‌کنند. از اولین دور مذاکرات در سال ۲۰۱۰ که با حضور ۷ کشور (آمریکا، استرالیا، برونئی، شیلی، نیوزلند، پرو و سنگاپور) برگزار گردید، تعداد اعضا در سال ۲۰۱۳ به ۱۲ کشور رسیده است. با پیوستن مالزی و ویتنام، مکزیک و کانادا (در ۲۰۱۲) و ژاپن در ۲۰۱۳، اعضای TPP از گروه‌های مختلف، اقتصادهای کوچک و بزرگ، پیشرفته و در حال ظهور از ۴ قاره جهان هستند.

این طرح به دنبال ایجاد یکپارچگی تجاری و اقتصادی در منطقه و افزایش حمایت از نیروی کار و آزادسازی تجاری است. اعضای TPP حدود ۴۰ درصد از GDP جهانی را در اختیار دارند. ۱/۵ تریلیون دلار از تجارت ۱۱ عضو TPP با آمریکا است. از این میزان ۶۹۰ میلیارد دلار آن صادرات آمریکا به این ۱۱ کشور را شامل می‌گردد که ۴۵ درصد از کل تجارت آمریکا است. سرمایه‌گذاری این ۱۱ کشور در آمریکا ۵۹۶ میلیارد دلار است

1. Trans Pacific Partnership (TPP)

و سرمایه‌گذاری آمریکا در این ۱۱ کشور ۸۴۳ میلیارد دلار تا سال ۲۰۱۲ بوده است (The Trans-Pacific Partnership, 2013).

کسری تجاری آمریکا با TPP	صادرات TPP به آمریکا	واردات TPP از آمریکا	حجم کل مبادلات عضو ۱۱ TPP با آمریکا
۱۱۰ میلیارد دلار	۸۱۰ میلیارد دلار	۶۹۰ میلیارد دلار	۱/۵ تریلیون دلار

ارزش تولید تجاری TPP، ۲۸ تریلیون دلار در سال ۲۰۱۲ بوده است؛ در حالی که این میزان برای توافق‌نامه تجارت آزاد آمریکای شمالی نفتا (توافق‌نامه بین آمریکا با کانادا و مکزیک) معادل ۱۷ تریلیون دلار است (Cassidy, 2013).

روابط اقتصادی آمریکا با اتحادیه آ.سه.آن

آ.سه.آن پنجمین شریک مهم تجاری برای آمریکا است. در طول ۲۰ سال حجم تجارت آمریکا با کشورهای این اتحادیه سه برابر شده و از ۴۵/۹ میلیارد دلار در سال ۱۹۹۰ به ۲۳۰ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۲ رسیده است. بزرگ‌ترین شرکای صادراتی آمریکا در منطقه سنگاپور، مالزی، تایلند و فیلیپین هستند. واردات آمریکا از این منطقه به نسبت صادرات رشد بیشتری هم داشته است. واردات از مالزی در طول ۲۰ سال گذشته ۵ برابر شده و به ۳۸/۷ میلیارد دلار رسیده است. سنگاپور و تایلند نیز دیگر منابع وارداتی مهم آمریکا محسوب می‌شوند. همچنین، ویتنام صادراتش به آمریکا رشد ۸۰ برابری از ۱۹۹۵ میلیون دلار در سال ۱۹۹۵ به ۲۴/۹ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۲ داشته است و جایگاه پنجم بین کشورهای منطقه در صادرات به آمریکا را بعد از مالزی، تایلند، سنگاپور و اندونزی داراست.

میزان سرمایه‌گذاری مستقیم آمریکا در این اتحادیه به ۱۹۰ میلیارد دلار تا سال ۲۰۱۲ رسید که نسبت به سال ۲۰۱۱ (به میزان ۱۵۹ میلیارد دلار)، حدود ۱۶/۲ درصد رشد داشته است. آ.سه.آن متشکل از ۱۰ کشور (برونئی، برمه، کامبوج، اندونزی، لائوس، مالزی، فیلیپین، سنگاپور، تایلند و ویتنام) با بازاری ۶۲۰ میلیون نفری است (Fact Sheet, August 2013).

در سال ۲۰۱۲ آمریکا و آ.سه. آن طرح E3^۱ موسوم به تعهد به گسترش همکاری‌های اقتصادی جهت ارتقای روابط تجاری و توسعه سرمایه‌گذاری و ایجاد

1. Expanded Economic Engagement (E3)

فرصت‌های شغلی ایجاد کردند. پیش از این در سال ۲۰۰۶ نیز طرفین توافق‌نامه ترتیبات تجاری و سرمایه‌گذاری موسوم به TIFA^۱ جهت رفع موانع تجاری و تسهیل تجارت و شفاف‌سازی قوانین تجاری را به امضا رسانده بودند (Fact Sheet, October 2013).

نام کشور	میزان جمعیت	GDP (میلیون دلار)	رشد سالانه GDP	حجم تجارت با آمریکا ۲۰۱۲
اندونزی	۲۴۸ میلیون نفر	۱/۲۱۶/۷۳۸	۶/۲ درصد	۲۶ میلیارد دلار
مالزی	۲۹ میلیون نفر	۴۹۸/۴۷۷	۵/۶ درصد	۳۸/۸ میلیارد دلار
فیلیپین	۹۶ میلیون نفر	۴۲۴/۳۵۵	۶/۸ درصد	۱۷/۶ میلیارد دلار
تایلند	۶۴ میلیون نفر	۶۵۱/۸۵۶	۶/۴ درصد	۳۷/۱ میلیارد دلار
ویتنام	۸۹ میلیون نفر	۳۲۰/۶۷۷	۵ درصد	۲۴/۹ میلیارد دلار
سنگاپور	۵ میلیون نفر	۳۲۶/۵۰۶	۱/۳ درصد	۵۰/۸ میلیارد دلار
برونئی	۴۰۰ هزار نفر	۲۱/۶۸۷	۱/۳ درصد	۲۴۳ میلیون دلار
کامبوج	۱۵ میلیون نفر	۳۶/۶۴۵	۶/۵ درصد	۲/۹ میلیارد دلار
لاتوس	۶ میلیون نفر	۱۹/۲۰۰	۸/۳ درصد	۵۸ میلیون دلار
میانمار	۵۱ میلیون نفر	۸۹/۴۶۱	۶/۳ درصد	۶۵ میلیون دلار
آسه آن	۶۲۰ میلیون نفر	۳/۶۰۵/۶۰۲		۲۳۰ میلیارد دلار

روابط اقتصادی چین و آمریکا

براساس گزارش شورای بازرگانی چین و آمریکا، روابط تجاری دو کشور از ۳۳ میلیارد دلار در سال ۱۹۹۲ به ۵۳۶ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۲ رسیده است. چین دومین شریک مهم تجاری برای آمریکا محسوب می‌شود. چین سومین بازار صادراتی برای آمریکا بعد از کانادا و مکزیک است و آمریکا بزرگ‌ترین بازار صادراتی برای چین می‌باشد. سرمایه‌گذاری مستقیم آمریکا در چین تا سال ۲۰۱۱ به میزان ۵۴/۲ میلیارد دلار بوده است.

در سال ۲۰۱۲ حجم واردات چین از آمریکا ۱۱۰ میلیارد دلار و صادرات آن به آمریکا ۴۲۵ میلیارد دلار بوده است. کسری تجاری آمریکا با چین به ۳۱۵ میلیارد دلار رسید. این کسری در سال ۲۰۱۱ به میزان ۲۷۲ میلیارد دلار بود (U.S. Relations With China, 2013).

1. Trade and Investment Framework Arrangement (TIFA)

چین بزرگ‌ترین خریدار اوراق قرضه آمریکا است. بدهی آمریکا به چین با توجه به خریدهای اوراق قرضه پکن از آن کشور به یک‌هزار و ۳۰۰ میلیارد دلار تا سال ۲۰۱۳ رسیده است. این رقم معادل حدود یک سوم از کل ذخیره ارزی چین می‌باشد که به میزان ۳ تریلیون و ۳۰۰ میلیارد دلار است (Morrison, 2013).

در سطح تجارت جهانی حجم کل مبادلات تجاری آمریکا با جهان در سال ۲۰۱۲ به میزان ۳ تریلیون و ۸۲۲ میلیارد دلار رسید. از این میزان ۱ تریلیون و ۵۴۷ میلیارد دلار صادرات و ۲ تریلیون و ۲۷۵ میلیارد دلار واردات آمریکا را شامل گردیده است. کسری تجاری جهانی آمریکا به ۷۲۷ میلیارد دلار رسیده است.

این در حالی است که حجم کل مبادلات تجاری چین با جهان به ۳ تریلیون و ۸۷۰ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۲ رسید و از آمریکا پیشی گرفت. میزان واردات چین در سال ۲۰۱۲ بالغ بر ۱ تریلیون و ۸۲۰ میلیارد دلار و میزان صادرات آن ۲ تریلیون دلار بوده است. مازاد تجاری چین بالغ بر ۲۳۱ میلیارد دلار است (White, 2013).

در مجموع آمارها حاکی از آن است که با توجه به اهمیت منطقه آسیا و پاسفیک، این منطقه در قرن ۲۱ کانون اصلی رقابت میان قدرت‌های اقتصادی جهان است و در این میان چین و آمریکا و همچنین ژاپن بیشترین نقش و جایگاه را به خود اختصاص خواهند داد.

نقش ژاپن در راهبرد منطقه‌ای آمریکا (اتحادی چندوجهی)

تأکید آمریکا بر آسیا و پاسفیک و حضور نظامی آن در منطقه همزمان با مدرن‌سازی توان نظامی چین، افزایش بودجه نظامی ژاپن و اصلاح قانون اساسی جهت رفع محدودیت‌ها در حوزه دفاعی، نزدیکی ژاپن به کشورهای منطقه برای افزایش امنیت از جمله توسعه همکاری‌های امنیتی با استرالیا و راه‌اندازی گفتگوهای همکاری امنیت دریایی با ویتنام، همه از تغییر محیط امنیتی در منطقه آسیا و پاسفیک خبر می‌دهند (Greitens and Talmadge, 2013).

اگر ارتقای چین به عنوان قدرت در حال ظهور، باعث شکل‌گیری راهبرد بازگشت به آسیا و پاسفیک اوباما گردیده، ژاپن کلید اصلی موفقیت این راهبردی در راستای موازنه مجدد^۱ در منطقه به‌شمار می‌رود. ژاپن یکی از مهم‌ترین شرکای اقتصادی و متحدین امنیتی-دفاعی آمریکا در منطقه است. این کشور دومین شریک تجاری آمریکا در منطقه می‌باشد. ژاپن همچنین دومین دارنده اوراق قرضه آمریکا بعد از چین است

که کمک مهمی برای تأمین مالی کسری بودجه آمریکا و حفظ رشد اقتصادی آمریکا محسوب می‌شود. علاوه بر این، ژاپن یک حلقه وصل مهم در شبکه تولید منطقه‌ای و یکی از بزرگ‌ترین منابع کمک‌های توسعه‌ای و سرمایه‌گذاری در کشورهای منطقه است. مشارکت ژاپن در توافق‌نامه ترانس پاسفیک موسوم به TPPA^۱، بر اهمیت و اعتبار این توافق‌نامه افزوده و این کشور را به عنصر حیاتی در سیاست موازنه مجدد اواما تبدیل خواهد کرد. نخست وزیر ژاپن، شینزو آبه در دیدارش با اواما بر اتحاد نزدیک با آمریکا و نقش ژاپن در تأمین امنیت منطقه از طریق همکاری با آمریکا تأکید کرد. از این منظر اتحاد ژاپن و آمریکا یک اتحاد چندوجهی است. ژاپن بار مالی قابل توجهی از حضور نیروهای آمریکایی در منطقه را تقبل کرده و حدود ۷۸ درصد از هزینه‌های استقرار نیروهای آمریکایی در ژاپن بین سال‌های ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۳ را با وجود مشکلات مالی تأمین نموده است. در سال ۲۰۱۰ نیز ژاپن تصمیم گرفت سالانه ۲/۲ میلیارد دلار از این هزینه‌ها را تأمین کند. اتحاد ژاپن با آمریکا تنها شامل حمایت مالی از آمریکا نمی‌شود، ژاپن در جنگ افغانستان و عراق و بازسازی آن‌ها با آمریکا همراهی نموده است. همچنین در مأموریت‌هایی مانند مبارزه با دزدان دریایی در سواحل سومالی در اقیانوس هند و خلیج عدن نیز حضور داشته است (Cate است Onogi, 2013).

روابط نظامی ژاپن با آمریکا و کشورهای منطقه

مدرن‌سازی نظامی چین در کنار رشد اقتصادی آن از یکسو و مناقشه بر سر جزایر مورد اختلاف چین و ژاپن در دریای شرقی از سوی دیگر سبب شده تا ژاپن درصدد تقویت نیروی دفاعی و دریایی خود و بازسازی اتحاد با آمریکا برآید. این کشور ۳ راهکار برای مهار چین و حفظ امنیت خود در پیش گرفته است. یکی از این راهکارها تلاش برای تغییر قانون اساسی ژاپن است. این تغییر به سود تبدیل ارتش ژاپن به ارتشی متعارف است که بتواند در منطقه و در گوشه و کنار جهان قدرت مانور و انجام عملیات داشته باشد. (طبق بند ۹ این قانون، ارتش باید فاقد نیروی زمینی و هوایی و دریایی باشد و صرفاً بتواند دفاع از کشور را تضمین کند).

راهکار دوم، اتحاد و همکاری تنگاتنگ سیاسی و نظامی با کشورهای منطقه است که مثل ژاپن با چین مناقشه ارضی دارند. فیلیپین، مالزی و ویتنام از جمله این کشورها هستند. در راستای اجرای این راهکار، در رابطه با فیلیپین، ژاپن بارها بر علائق مشترک دو کشور در تأمین امنیت در منطقه آسیا-پاسفیک تأکید کرده است. در همین

1. The Trans-Pacific Partnership Agreement (TPPA)

راستا ژاپن اخیراً به فیلیپین تعدادی کشتی گشتی هدیه کرده تا فعالیت‌های چین در دریای جنوبی چین بیش از پیش کنترل شود. آموزش پرسنل ویتنامی و فیلیپینی در زمینه گشت و کنترل سواحل نیز از دیگر برنامه‌های ژاپن در ارتباط با سیاست مقابله با چین است.

راهکار دیگری که ژاپن اهمیت بسیاری به آن می‌دهد فعال کردن هر چه بیشتر اتحاد راهبردی با آمریکا است، به‌ویژه که آمریکا نیز اینک آسیا و پاسفیک را با توجه به رشد اقتصادی، نظامی و سیاسی چین حوزه اصلی چالش‌ها و رقابت‌های آتی جهان می‌داند و بیش از پیش نیروها و امکانات نظامی خود را در این منطقه مستقر می‌کند (حسینی فرد، ۱۳۹۲).

ژاپن و آمریکا اخیراً به توافقی در راستای تجدید نظر در دستورالعمل همکاری‌های دفاعی خود دست یافتند. بر این اساس، چارچوب گسترده‌ای برای همکاری بین دو کشور در حوزه نظامی شامل افزایش همکاری در مبارزه با تروریسم و گسترش و تقویت توان متحدان در منطقه برای پاسخ حمله به ژاپن، در نظر گرفته شد. این مسئله می‌تواند بیش از پیش به تغییر محیط امنیتی در منطقه بیانجامد. جان کری وزیر خارجه آمریکا این اتحاد را که از سال ۱۹۹۷ تجدید نشده بود، اتحادی کلیدی برای آمریکا در منطقه توصیف کرده است. شینزو آبه نیز طی سخنرانی در اجلاس مجمع عمومی سازمان ملل در نیویورک گفت: ژاپن دیگر نباید "پیوندی ضعیف" در حوزه امنیت ملی برای هم‌پیمان خود یعنی آمریکا باشد (www.globalpost.com). وی همچنین در مصاحبه‌ای با روزنامه *وال استریت ژورنال* گفته است که چندین کشور از ژاپن خواسته‌اند برای مقابله با قدرت فزاینده چین، نقش پررنگ‌تری ایفا کند، زیرا این نگرانی وجود دارد که چین بخواهد با استفاده از قدرت خود، وضع موجود در منطقه را تغییر دهد.

در همین راستا ژاپن اعلام کرد که خواهان افزایش بودجه نظامی خود می‌باشد. این افزایش بودجه در جهت افزایش همکاری ژاپن با کشورهای دوست در منطقه همچون، استرالیا، هند و کشورهای جنوب شرق آسیا می‌باشد. بخشی از این بودجه نیز صرف خرید جت‌های جنگنده و سیستم‌های رهگیر موشکی خواهد شد. ژاپن همچنین در حال سرمایه‌گذاری روی هواپیماها و ناوهای جنگی جدید، سیستم‌های تجسسی و هواپیماهای بدون سرنشین است تا از این طریق بتواند از منافع خود در دریای شرقی دفاع کند (Spitzer, 2013). در حال حاضر براساس آمار مؤسسه بین‌المللی صلح استکهلم، ژاپن با ۵۹/۳ میلیارد دلار (یک درصد از GDP) رتبه پنجم در رتبه‌بندی بودجه دفاعی در سطح جهان را داراست (SIPRI Yearbook, 2013).

از نظر ژاپن دستورالعمل جدید همکاری با آمریکا نه فقط در حوزه نظامی و امنیتی بلکه باید شامل همکاری‌های تاکتیکی در حوزه سیاسی برای جلوگیری از کاربرد زور و تهدید توسط چین علیه کشورهای منطقه به‌ویژه ژاپن باشد. همکاری‌های نظامی ژاپن و آمریکا پیامدهای چندجانبه دیپلماتیک و مثبت به دنبال خواهد داشت و باعث گسترش تعداد متحدین آمریکا در منطقه خواهد شد. اما در این بین ژاپن به دنبال تقویت اتحاد خود با آمریکا برای تثبیت جایگاه خاص در راهبرد بازگشت به آسیا و پاسفیک اوباما است. در حال حاضر با خطری که ژاپن و کشورهای منطقه از افزایش قدرت نظامی و اقتصادی چین احساس می‌کنند چه در حوزه دریای جنوبی چین و چه در دریای شرقی، بیش از پیش خواهان حضور آمریکا در منطقه هستند و آمریکا نیز در مقابل خواهان مشارکت کشورهای منطقه در تقسیم وظایف و هزینه‌هاست (Sato, 2013). بر همین اساس، آمریکا به دنبال جایگزین کردن راهبرد نقطه به نقطه به جای راهبرد Hub & Spoke در منطقه است. در چارچوب این راهبرد، آمریکا به توانمندی تک‌تک کشورهای دوست در منطقه و با هزینه خود آن‌ها کمک می‌کند تا برای حفظ امنیت خود و یا سایر متحدین به ویژه در زمانی که آمریکا نتواند واکنش سریع نشان دهد، وارد عمل شوند؛ در حالی که در راهبرد قبلی، آمریکا برای حفظ امنیت در منطقه نقش سنتی و یک‌طرفه (Hub) داشت. در حال حاضر قوی‌ترین متحدین آمریکا در منطقه یعنی ژاپن، کره جنوبی و استرالیا ظرفیت لازم برای اجرای این راهبردی را دارا هستند (Blumenthal & Schriver, 2011).

روابط اقتصادی ژاپن با آمریکا و کشورهای منطقه

براساس گزارش کمیته روابط تجاری و اقتصادی کنگره آمریکا (در اگوست ۲۰۱۳)، ژاپن و آمریکا دو قدرت بزرگ اقتصادی جهان، ۳۰ درصد تولید داخلی جهانی در سال ۲۰۱۲ را در اختیار داشته و همچنین سهم قابل توجهی از تجارت کالا، خدمات و سرمایه‌گذاری بین‌المللی را دارا می‌باشند. دو کشور روابط دوجانبه اقتصادی گسترده‌ای با هم دارند. ژاپن یک منبع مهم تأمین مالی خارجی و سرمایه‌گذاری برای آمریکا می‌باشد. هر چند با رشد اقتصاد چین، اهمیت ژاپن در اقتصاد آمریکا تاحدودی کم‌رنگ شده است ولی رشد اقتصادی کشورهای منطقه باعث توجه ژاپن به این حوزه شده است. در سال ۲۰۱۲ بیش از ۵۱ درصد از صادرات ژاپن و بیش از ۴۰ درصد از واردات آن با کشورهای منطقه بوده است. اما این کشور همچنان با رتبه سوم در اقتصاد جهانی، دومین شریک تجاری آمریکا در منطقه و چهارمین شریک تجاری آن در سطح جهانی می‌باشد (Cooper, 2013).

حجم کل تبادلات تجاری (کالا و خدمات) ژاپن با آمریکا در سال ۲۰۱۲، ۲۹۳ میلیارد دلار بوده است. از این میزان ۱۱۷ میلیارد دلار صادرات آمریکا به ژاپن و ۱۷۶ میلیارد دلار آن مربوط به واردات آمریکا از ژاپن می‌شود. کسری تجاری آمریکا با ژاپن ۵۹ میلیارد دلار است. در زمینه سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، حجم سرمایه‌گذاری آمریکا در ژاپن ۱۳۴ میلیارد دلار و حجم سرمایه‌گذاری ژاپن در آمریکا ۳۰۸/۳ میلیارد دلار می‌باشد. در خصوص اوراق قرضه نیز ژاپن دومین دارنده اوراق قرضه آمریکا بعد از چین با ۱ تریلیون و ۱۱۱ میلیارد و ۱۰۰ میلیون دلار است. چین ۱ تریلیون و ۳۱۵ میلیارد و ۹۰۰ میلیون دلار از اوراق قرضه آمریکا را در اختیار دارد (U.S. Department of the Treasury, 2013).

نتیجه‌گیری

در مجموع از شواهد امر چنین برمی‌آید که ژاپن از یک تأمین‌کننده صرف پایگاه برای آمریکا در منطقه به یک عضو فعال و کلیدی در معماری امنیتی آمریکا در آسیا پاسفیک تبدیل شده است. در قلب راهبرد بازگشت به آسیای اوباما، پروسه دستیابی به تنوع اتحاد^۱ مطرح است. بر این اساس، علاوه بر متحدین پیشین آمریکا یعنی کره جنوبی، استرالیا و فیلیپین، باز کردن بیشتر کانال‌های دیپلماتیک با کشورهایی چون ویتنام و میانمار نیز در دستور کار این راهبرد قرار دارد. در این بین ژاپن سنگ بنای^۲ تعامل آمریکا با این کشورها در منطقه است. ژاپن دیگر به عنوان مصرف‌کننده امنیت^۳ و کشوری که نیاز به چتر حمایتی آمریکا داشته باشد، مطرح نیست. نقش ژاپن در راهبرد جدید آمریکا در منطقه به نقشی فعال در تأمین ثبات و تقویت اتحاد آمریکا با کشورهای منطقه در راستای سیاست "نقطه به نقطه" بدل شده است. تغییر محیط امنیتی آسیا (با رشد توان نظامی چین و راهبرد بازگشت به آسیا پاسفیک آمریکا)، ژاپن را مجبور به بازنگری در نقش خود در منطقه و برطرف کردن محدودیت‌های سیاسی- دفاعی این کشور نموده است. ساختار دفاعی ژاپن در گذشته مبتنی بر داشتن قابلیت دفاعی از قلمرو سرزمینی در برابر تهاجم خارجی بود، اما در حال حاضر نیروی دفاعی ژاپن به یک نیروی دفاعی پویا با تغییر در نقش و ساختار نظامی ژاپن تبدیل شده تا این کشور را نه تنها قادر به دفاع مستقل برای مقابله با تهاجمات خارجی کند، بلکه به متحدی فعال در حفظ ثبات و بازدارندگی در منطقه بدل نماید.

1. Alliance Diversification
2. Cornerstone
3. Security Consumer

از آنجا که سیاست جدید دفاعی آمریکا در منطقه مبتنی بر نبرد هوادریا^۱ به همراه متحدان آسیایی آن است، در این چارچوب مفهوم جدید دفاع پویای ژاپن نیز مبتنی بر تأکید نقش ژاپن در تأمین امنیت دریایی، قابلیت جنگ ضد زیردریایی، افزایش ارتباط راهبردی سیستم دفاع موشکی بالستیک با آمریکا و قابلیت افزایش آمادگی عملیاتی و همکاری با نیروهای دفاعی متحدین در منطقه است. همچنین براساس این مفهوم، ژاپن قادر به گسترش "شبکه امنیتی چند لایه"^۲ با همراهی کره جنوبی و استرالیا به منظور تقویت امنیت دریایی در اقیانوس هند و اقیانوس آرام غربی خواهد شد. در همین راستا ژاپن اقدام به مدرن سازی نیروی هوایی و دریایی خود نموده است. دستیابی به هواپیماهای نسل پنجم F-35 و گسترش ناوگان زیر دریایی برای مقابله با حمله احتمالی نیروی دریایی چین از جمله این اقدامات است (Dian, 2013). حال که اولویت سیاست خارجی آمریکا و ستون اصلی راهبرد اوباما منطقه آسیا پاسفیک اعلام شده است، راهبردیست‌های آمریکایی در تلاش برای حفظ برتری آمریکا در منطقه با حضور نظامی این کشور و با مشارکت متحدین منطقه‌ای در تقسیم وظایف و هزینه‌ها می‌باشند. پویایی نیروی دفاعی ژاپن و نقش این کشور در حوزه سیاسی امنیتی و اقتصادی نیز در همین مسیر و برای دستیابی به تعادل راهبردی در منطقه و موفقیت راهبرد آمریکا حائز اهمیت می‌باشد.

منابع

۱. حسینی‌فرد، حبیب (۱۳۹۲)، "تنش چین و ژاپن: روزهای حساس در شرق آسیا"، ۵ اردیبهشت، در:
http://www.bbc.co.uk/persian/world/2013/10/131026_an_china_japan_tensions.shtml
2. Asian Development Bank (2013), In:<http://www.adb.org/publications/key-indicators-asia-and-pacific-2013>
3. Blumenthal, Dan & Schriver, Randall (2011), "Asian Alliances in the 21st Century", In:
http://project2049.net/documents/Asian_Alliances_21st_Century.pdf
4. Cassidy, Katie (2013), "Trans-Pacific Partnership: Giant free-trade deal to link Asia-Pacific, 11 October, In: <http://www.abc.net.au/news/2013-10-08/giant-free-trade-deal-to-link-asia-pacific/5009202>
5. Cate, Sean, Onogi, Yuki (2013), The United States and Japan in Global Context: 2013, The Edwin O. Reischauer Center for East Asian Studies, The Johns Hopkins University, In:

-
1. Air-Sea Battle
  2. Multilayered Security Network

- www.reischauercenter.org/en/wp-content/uploads/2013/08/08012013-yearbook2013.pdf
6. Cooper, William H. (2013), "U.S.-Japan Economic Relations: Significance, Prospects, and Policy Options", Report for Congress, August 13, In: <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL32649.pdf>
  7. Defence Economic Trends in the Asia-Pacific (2013), In: www.defence.gov.au/dio/documents/DET_13.pdf
  8. Dian, Matteo (2013), "Japan and the US Pivot to the Asia Pacific", In: <http://www.lse.ac.uk/IDEAS/publications/reports/pdf/SU13-1-Japan-USPivot-LoRes.pdf>
  9. Erickson, Andrew S. and Liff, Adam P. (2013), "China's Military Development, Beyond the Numbers", In: <http://the.diplomat.com/2013/03/12/chinas-military-development-beyond-the-numbers/March-12>
  10. Evers, Hans-Dieter and Gerke, Solvay (2006), "The Strategic Importance of the Straits of Malacca for World Trade and Regional Development", Center for Development Research (ZEF) University of Bonn, In: http://www.uni-bonn.de/~hevers/papers/WP17_Evers-Gerke.pdf
  11. Fact Sheet: The Growing Prominence of U.S.-ASEAN Trade Relations, August 2013, In: <http://www.ustr.gov/about-us/press-office/fact-sheets/2013/june/us-asean-trade-relations>
  12. Fact Sheet: The U.S.-ASEAN Expanded Economic Engagement (E3) Initiative, October 2013, In: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2013/10/215235.htm>
  13. Freeman, Sam Perlo & Sköns, Elisabeth (April 2013), "Trends in World Military Expenditure, 2012", SIPRI Fact Sheet, In: <http://books.sipri.org/files/FS/SIPRIFS1304.pdf>
  14. Greitens, Sheena Chestnut and Talmadge, Caitlin (2013), "The U.S.-Japan Alliance in a Time of Transition", In: www.gmfus.org/wp-content/blogs.dir/1/files_mf/1373398501_Greitens_Talmadge_USJapanAlliance_Jul13.pdf
  15. Lombok, Strait, In: http://en.wikipedia.org/wiki/Lombok_Strait
  16. Locklear, Samuel J. Commander, U.S. Pacific Command (2013), "Asia-Pacific U.S. Security Overview", Nov. 5, In: <http://fpc.state.gov/216188.htm>
  17. Manyin, Mark E. & Daggett, Stephen (2012), "Pivot to the Pacific? The Obama Administration's 'Rebalancing' Toward Asia", March 28, In: <http://www.fas.org/sgp/crs/natsec/R42448.pdf>
  18. Morrison, Wayne M. (2013), "China-U.S. Trade Issue", August 5, In: <http://eastern-asia.blogspot.com/2013/08/china-us-trade-issues.html>
  19. Ratner, Ely (2013), "Rebalancing to Asia with an Insecure China", The Washington Quarterly, SPRING 2013, 36:2 pp. 21-38, In: http://csis.org/files/publication/TWQ_13Spring_Ratner.pdf
  20. Ratnam, Gopal (2013), U.S. boosting military funds for southeast Asia, In: www.bloomberg.com/.../u-s-boosting-military-funds-for-southeast-asia
  21. Sato, Yoichiro (2013), "Japan cleaves to the United States", Ritsumeikan Asia Pacific University October 17, In: <http://www.eastasiaforum.org/2013/10/17/japan-cleaves-to-the-united-states>

22. SIPRI Yearbook 2013: Armaments, Disarmament and International Security, In:
<http://www.sipri.org/yearbook/2013/files/SIPRIYB13Summary.pdf>
23. Spitzer, Kirk (2013), "Why Japan's Biggest Defense-Spend Hike in Over Two Decades Isn't Going to Buy Much", In:
<http://world.time.com/2013/09/02/why-japans-first-defense-spend-hike-in-over-two-decades-isnt-going-to-buy-much/>
24. Strait of Malacca, In:http://en.wikipedia.org/wiki/Strait_of_Malacca
25. Sunda Strait, In: http://en.wikipedia.org/wiki/Sunda_Strait
26. Sutter, Robert G. & Brown, Michael E. (2013), "Balancing Acts: The U.S. Rebalance and Asia-Pacific Stability", August, In:
http://www.gwu.edu/~sigur/assets/docs/BalancingActs_Compiled1.pdf
27. The Trans-Pacific Partnership: Building on U.S. Economic and Strategic Partnerships in the Asia-Pacific, Fact Sheet, September 5, 2013, In:
<http://www.state.gov/r/pa/pl/2013/214166.htm>
28. U.S. Department of the Treasury, (2013), In: <http://www.ustreas.gov/tic/>
29. U.S. Relations With China, (2013), Bureau of East Asian & Pacific Affairs, August 16, In: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/18902.htm>
30. White, Garry (2013), "China trade now bigger than US" Feb 10, In:
<http://www.telegraph.co.uk/finance/economics/9860518/China-trade-now-bigger-than-US.html>
31. www.defensenews.com/article/20130914/DEFREG03/309140007/ New-Australian-Leadership-Pledges-Boost-Defense-Spending
32. www.globalpost.com/dispatch/news/afp/131003/japan-us-renew-alliance-address-new-threats
33. www.ustr.gov/sites/default/files/2013%20NTE%20Japan%20Final.pdf
&<http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424127887323495104578313732001550060>